

Szerkesztői előszó

A sokszínűség áldás. Istennek ezer arca van, megismerése igazi kaland. Ahogyan változunk, és ahogyan korok keletkeznek és tűnnek tova, mindig másképpen látunk. Ennek tudatában megértésünk korlátainak feszegetése kihívás és egyszerre parancs is. A hit ugyanis tudomány nélkül sekélyes vagy vak; azonban a tudás elkötelezettség, és hit nélkül csak üres szócséplés.

Mégis mintha újra és újra felmerülne mindkét oldallal kapcsolatban kétely vagy kritika a kizárólagosság rejtett igényétől fűtve. A tudománnyal szemben, hogy nincs kapcsolata a realitással, mintha az Istenről való elmélkedés valamiféle luxus lenne, mely nem nyújt kézzelfogható eredményeket, csak a kérdéseket szaporítja, vagy a kétely magjait hinti. A hittel szemben pedig az, hogy naiv és tolagódó, mert gondolkodás nélkül nem látja át önmaga nehézségeit, elfojtja a kételyeket, és szűklátókörűvé tesz.

Hol az igazság? Sehol és mindenhol. Blaise Pascal találóan fogalmaz: *„Az ember minden méltósága a gondolkodásban rejlik. De mi ez a gondolkodás? Milyen ostoba! A gondolkodás tehát természeténél fogva csodálatos és páratlan valami. Különös hibáknak kellett benne lenniük, hogy lenézzék értük; de olyan hibái vannak, amelyeknél nincsen nevetésesebb. Milyen nagy természeténél fogva! Milyen alantas fogyatékságai miatt!”* (Pascal: Gondolatok, 365.) Valóban. Az ismeret töredékes. Mégis, egy apró exegetikai felismerés és kultúrantropológiai belátás megváltoztathat egy egész világot, új fénybe állíthat evidensnek hitt vagy gondolt meggyőződést, akár történeti tényt. Egy-egy kérdés mélységes szakadékokat nyithat meg, melybe jogosan félhetünk belenézni. Jöhet-e gonosz Istentől? Több-e Isten, mint a környező kultúrák istenképzeteinek ügyes kompilációja? Vajon az, hogy Jézus a Szentlélektől fogant, mennyire volt hihető a kortársak számára, és ez milyen következményekkel járhatott? Miért baj az, ha valaki gazdag? Mitől bölcs a bölcs? Mitől egyháztag valaki? Olyan kérdések ezek, melyeket sokszor nem egyszerű feltenni, még kevésbé megválaszolni. Persze paneleink, paragrafusaink, esetleg dogmatikai cikkelyeink vannak, jobbak vagy kevésbé jók, elavultak vagy naprakészebbek. A válaszok pedig vagy kielégítőek, vagy kérdésesek. A hit világában pedig legtöbbször nem marad más, mint a kezeket széttáró beismerés: nem tudjuk.

A nem tudás azonban nem lehet mentség. Pascal kritizálja a teológiai rendszereket, és magát a gondolkodást is, az evangélium ostobaságára irányítva a figyelmet a bölcsesség és okoskodás helyett. Mondhatnánk ez alapján, hogy a nemtudás beismerése a legbölcsebb út – Szókratészhez hasonlóan, aki a Püthia szerint éppen azért a legokosabb ember a világon, mert nem hiszi magáról, hogy bármit is tudna. Ugyanakkor a nemtudás lehet lustaság következménye, a kényelmességből fakadó tunyaság gyümölcse. Paradox módon Pascal egész műve, még ha szándékosan töredékes is, intellektuális munka és mély elmélkedés gyümölcse. Hit és tudás összefonódásának éppen ebben a feszültségben bontakozhat ki egy erény, a küzdeni akarásé – és ez Pascal gondolatainak legfőbb érdeme. A nekifeszülésbe fektetett energia sokszor hiábavalónak tűnhet, de a külső szemlélő egy kudarccal végződő izzadságos küzdelem után nem

dörzsölheti a markát, hogy „lám, megmondtam, nincs értelme”. A gondolat hiábavalóságának felismeréséhez sok gondolatra van szükség. Ráadásul legtöbbször nem az eredmény, hanem az út nemesít, a dilemma feszültsége és átvirrasztott éjszaka terhes csendje. A ma és a holnap terhe erősíti meg a vállakat, a kutatás csiszolja meg a gondolkodást, a hit küzdelme formálja ki a kitartást.

A pótolhatatlan nyereség az úton maga az út. Minden nehézség ellenére a kihívásokkal teli létezés ugyanis egy hihetetlenül izgalmas kaland. A tudásvágy, a szomjúság, a válaszok iránti sóvárgás, a kérdés szabadságának öröme nem luxus, hanem belénk kódolt adottság. Hinni és érteni nem ellentmondás, feloldhatatlan paradoxon; kéz a kézben járnak, egymásra vágynak. Ahogy kételyeink sem a hit vagy a tudás ellentétei, hanem fokok a változás lépcsőjén. Ismét Pascal: „*Csak akkor lehet igaz egy vallás, ha megismerte az emberi természetet. Ha felismerte nagyságát és kicsinyiségét, és magyarázatot adott az egyikre is, a másikra is.*” (Pascal: Gondolatok, 433) Nagy öntudattal a keresztyénséget nevezi meg az igazság egyetlen hordozójának. Ehhez kérdezni, elmélkedni és hinni egyszerre kell – még ha gondolatainak tétje maga a gondolatok lebontása is. A könyvből mégis sugárzik a mindent megalapozó és nem változó kérdés: akarsz-e ismerni? És talán a még fontosabb: kit akarsz ismerni?

Ez a lapszám ezen a göröngyös úton vezet, nem végig, pusztán irányt mutatva, válaszokat kínálva, melyek akár meggyőzőek, akár nem, elmélkedésre hívnak. Így válnak együtt igazi csemegévé. Vallástörténeti, exegetikai, egyháztörténeti, egyházjogi, esztétikai tanulmányok gyűltek egymás mellé, különböző területekről, oktatóktól és egyetemünkön tanuló diákoktól egyaránt, tartalmas könyvajánlókkal és egy mélyen szántó prédikációval fűszerezve. Szeretettel ajánlom mindazoknak a Sárospataki Füzetek jelen számát, akik a felfedezni vágyás és hit izgalmas útján járnak.

Kustár György